

Landbouw voor iedereen

Michiel Bussink

Landbouw voor iedereen

LEVEN EN WERK VAN BOER PIET

NOORDBOEK

Inhoud

Proloog – Spotten met alle conventies	7
---------------------------------------	---

Deel I – Jeugd op de boerderij

1. ‘Ik voelde me vrij en geborgen’	13
2. Kind met verantwoordelijkheid	19
3. Liever op de trekker dan naar school	26
4. Dode lente	32

Deel II – Studie van de wereld

5. De Mansholtletter	43
6. Onzichtbare krachten	50
7. Arbeiderszelfbestuur in Belgrado	55
8. Terug naar Tiel	61

Deel III – Pionieren in de polder

9. De eerste bioboer in de polder	67
10. De eerste zeven jaren in de polder	76
11. De eerste beheerder van de Oostvaardersplassen	88
12. De eerste windmolen en de eerste boerenbakker in de polder	95

Deel IV – Verbreden en verbinden

13. Opvang van jongeren en studie orthopedagogiek	105
14. Paarden en mensen	114
15. Van familiebedrijf naar samenlevingsbedrijf	119

Deel V – Naar een andere cultuur

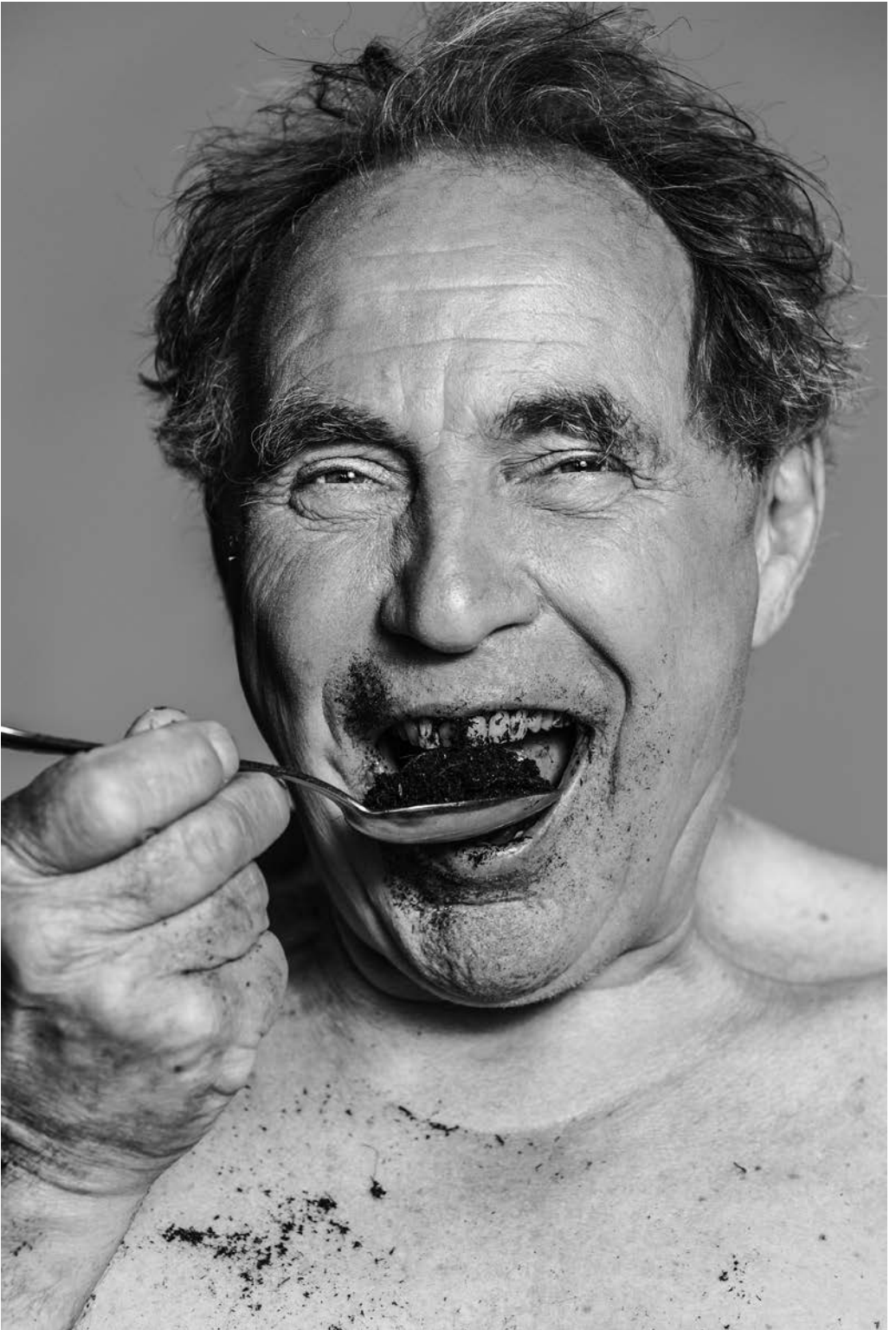
16. Naar een landbouw voor iedereen	131
17. Naar een cultuur van geven	140
18. Onverwoestbare optimisme van een hartelijke stijfkop	150
19. Voorman in de agro-ecologische voedsel-andersbeweging	157
20. Iedereen grondeigenaar	168
21. Waartoe zijn wij op aarde?	180

Epiloog – Zoals het van oorsprong was bedoeld	190
---	-----

Verantwoording	193
----------------	-----

Bronnen	195
---------	-----

Tien door Piet van IJzerdoorn aanbevolen boeken	201
---	-----

Piet van IJzendoorn als ambassadeur van het Initiatief Bewust Bodemgebruik

PROLOOG

Spotten met alle conventies

‘De zon bepaalt niet alleen de jaargetijden en het weer, ze is ook een inspiratiebron voor vertrouwen in de toekomst.’ Dit vertelde Piet van IJzendoorn in *NRC-Handelsblad* van 18 september 1982 als toelichting op de naam ‘Zonnehoeve’ voor de boerderij die hij net samen met zijn vrouw Marja Molenaar begonnen was op de kleigrond van de pas ontgonnen Flevopolder. ‘Alternatiefboeren in Flevoland’ was de kop boven het verhaal en de onderkop luidde ‘Akkerbouw en veeteelt zonder kunstmest en spuitmiddelen.’ *Het Parool* had een paar maanden eerder al aandacht geschonken aan de kersverse Zonnehoeve. *De Gelderlander* volgde in januari 1983: ‘Biologisch-dynamische landbouw vindt erkenning in Zuidelijk Flevoland’. En *de Volkskrant* deed het in februari 1983 nog eens over met een groot artikel: ‘Op Zonnehoeve blijven alle chemicaliën buiten het hek’.

Zonnehoeve was vanaf het begin bijzonder. Dat blijkt uit de uitgebreide media-aandacht voor de boerderij. Toch waren biologisch-dynamische boerderijen in de jaren tachtig van de vorige eeuw niet volslagen nieuw. De eerste in Nederland was al in 1927 opgezet, het Zeeuwse Loverendale, die nog steeds bestaat. Bijzonder was in 1982 dat de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders een van de beschikbare landbouwkavels toewees aan biologisch-dynamische initiatiefnemers. Er was overweldigende belangstelling voor de vruchtbare kleigrond en

de Rijksdienst hanteerde een strenge selectie bij de toewijzing. Uit zo'n tweeduizend sollicitanten werden er 32 geselecteerd voor een kavel. Dat ook Piet van IJzendoorn daar tussen zat, op dat moment docent aan de Warmonderhof, school voor biologisch-dynamische landbouw, betekende een soort erkenning voor de 'alternatieven'. Waaraan overigens wel een enorme inspanning door Van IJzendoorn en medestanders was voorafgegaan.

'Hoe boer Piet uit handen bleef van het kapitaal' was in het voorjaar van 2022 de kop boven een artikel in *Vrij Nederland* over Zonnehoeve. Met als onderkop 'Landbouw is geen businessmodel'. In de ruim vier decennia nadat Van IJzendoorn Zonnehoeve begon, was er één constante: allerlei kranten, tijdschriften en radio- en televisieprogramma's wisten in de loop der jaren hun weg te vinden naar dat bijzondere erf in Zeewolde. Tegelijkertijd veranderde er heel veel. Zowel op het erf van de boerderij als daarbuiten in de rest van de wereld, en in de Nederlandse landbouw in het bijzonder. Zonnehoeve groeide uit tot een multifunctioneel biologisch-dynamisch landbouwbedrijf met akkerbouw, rundvee, paarden, tuinbouw, zorg voor jongeren, beheer van natuurgebieden, en een bakkerij waar twintig mensen een goed betaalde biologische boterham verdienden.

'Hoe is dat mogelijk', was de vraag die in *Vrij Nederland* werd opgeworpen. In een tijd waarin dagelijks drie boeren stoppen, de resterende agrariërs een schuldenlast van dertig miljard met zich meetersen en grote moeite hebben om milieuvriendelijker te gaan boeren. In een land waar door overbemesting en het gebruik van bestrijdingsmiddelen 85 procent van de biodiversiteit is verdwenen. Waar rechters de Nederlandse overheid op de vingers tikken omdat die de natuur niet beschermt tegen de vervuiling door de landbouw. Waarom is het zo moeilijk de forse problemen aan te pakken terwijl een minderheid van vernieuwende boeren laat zien dat er ook met natuurvriendelijke landbouw een inkomen valt te verdienen?

'Je moet echt sterk in je schoenen staan om het als boer anders te

doen,' zei Van IJzendoorn daarover in *Vrij Nederland*. De Wageningse emeritus hoogleraar Jan Douwe van der Ploeg formuleerde het zo: 'Van IJzendoorn spot met alle conventies in de reguliere landbouw en weet zijn verhaal tegelijkertijd overtuigend over te brengen. Hij laat zien hoe het wel kan.'

Met daarbij als cliffhanger dat ook op unieke pioniersbedrijven iets flink mis kan gaan. Vlak nadat de tekst voor dit boek over het levensverhaal van Piet van IJzendoorn af was, voorjaar 2024, verschenen er opnieuw verhalen over Zonnehoeve in de media. De boerderij ging door een diep dal. Maar kroop er ook snel weer uit. Mét bijbehorende nieuwswaarde. Zo meldde de nieuwsbrief *Biojournaal*: 'Positieve boost voor Zonnehoeve, zoals het van oorsprong is bedoeld.'

DEEL I

Jeugd op de boerderij

Riet van IJzendoorn met haar
kinderen Piet (links), Gery en
Mieke, omstreeks 1951

Dorsmachine van het loonbedrijf van 'Weduwe P. van IJzendoorn en zonen'. In het midden Piets moeder die opkijkt naar Piets vader. Jaartal onbekend.

De familie Van IJzendoorn maakt zich op voor emigratie naar Canada. Piet zit rechts op de wagen.

Landwerk in Alberta, Canada. Links staand Van IJzendoorn senior. Piet zit op de wagen links naast zijn zusje Gery.

HOOFDSTUK 1

'Ik voelde me vrij, maar ook geborgen'

Op een ochtend in 1953, vlak na zijn vijfde verjaardag, werd Piet van IJzendoorn voor het eerst en het laatst naar de kleuterschool gebracht. Met zijn vader staand voor de deur van de door nonnen gerunde school in Tiel drong het tot kleuter Piet door dat het de bedoeling was dat hij over de drempel zou stappen om er naar binnen te gaan. Waarop hij tegen zijn vader zei: 'Daar ga ik niet heen.' Vader Van IJzendoorn kende zijn pappenheimers en realiseerde zich dat er niks anders op zat dan zijn oudste kind weer voor op zijn fiets te zetten. Zingend fietsten vader en zoon Van IJzendoorn weer terug naar de boerderij net buiten het Betuwse stadje, met haar koeien, kippen, varkens, graanvelden, fruitbomen en bietenakkers.

Daar voelde de jonge Piet zich thuis en zijn vader en hij waren de hele dag door onafscheidelijk. Piet was nieuwsgierig naar alles wat zich voordeed op de boerderij: het werkpaard dat een bos haver vrat, de kleigrond waaruit de eerste graanzaadjes ontkiemden, de kruidige geur van drogend gras, de zon die door het wuivende graan scheen, de wind, de lucht. 'Ik voelde me vrij maar ook geborgen,' concludeerde Piet van IJzendoorn terugkijkend op zijn jeugd. Anders dan zijn broers en zussen ging hij nooit naar de kleuterschool.

De lagere school doorliep hij met grote tegenzin en vervolgens ging hij naar de hbs en de middelbare landbouwschool. Toen hij zestien was, ging hij voltijds boeren. Vanaf zijn achttiende ronde hij, zoals

algemeen al werd verwacht, samen met zijn vader in een maatschap de boerderij en het loonbedrijf. Piets vader was uitermate geschokt en verdrietig toen Piet op tweeëntwintigjarige leeftijd besloot de ouderlijke boerderij achter zich te laten om zijn eigen weg te volgen.

De wortels van het boerengeslacht Van IJzendoorn liggen in het Betuwse dorpje IJzendoorn, een voormalige heerlijkheid ten oosten van Tiel. De vader van Piet van IJzendoorn senior (1915-1984), de grootvader dus van de jonge Piet, was een Betuwse keuterboer die in 1918 samen met twee van zijn kinderen stierf aan de Spaanse griep. Het virus kostte wereldwijd tussen de vijftig en honderd miljoen mensen het leven en ontwrichtte ook in Nederland hele gezinnen. Piet van IJzendoorn senior was drie toen zijn vader stierf. Terwijl ze haar man én twee kinderen had verloren, moest zijn moeder met de overgebleven zes kinderen zien te overleven op een klein lapje grond aan de Inundatiedijk bij het dorpje Wadenoijen, ten westen van Tiel. En dat in omstandigheden die door de economische gevolgen van de Eerste Wereldoorlog toch al slecht waren. Met strakke hand bestierde moeder Miene, oftewel opoe, zoals de weduwe Van IJzendoorn werd genoemd, de boerderij. Waarbij Piet senior al snel grote verantwoordelijkheden kreeg binnen het gezin.

In 1947 trouwde hij met Riet Kocken (1921-2001), de oudste dochter uit het gezin van tien kinderen van de smid in Tiel. Ze betrokken een boerderijtje in de Papesteeg, net buiten Tiel, op tien minuten fietsen van zijn ouderlijke boerderij. Een jaar later, op de onbewolkte 29e mei, ruim twee weken nadat koningin Wilhelmina haar aftreden had aangekondigd, werd zoon Piet geboren. Zijn vader schreef hem bij de burgerlijke stand in als Pieter Marinus Anthonius van IJzendoorn. Nog weer vijftien maanden later zag zijn zusje Gery het levenslicht en het echtpaar Van IJzendoorn hield dat ritme ook aan bij de in totaal vier broers en zussen die daarna volgden, zoals mijnheer pastoor dat graag zag.

Het betekende dat Piet senior een inkomen bij elkaar moest zien te harken voor een flink uitdijende familie. Zijn vrouw en kinderen, zijn

moeder, twee zussen die lange tijd ongetrouwd bleven en zijn twee broers, de een lichamelijk niet sterk en de ander weinig werklustig. Allemaal moesten ze worden onderhouden met wat het stukje land van 8 hectare opbracht. Graan, groenten, fruit en de opbrengsten van vijf koeien, twee varkens, vijftig loslopende kippen, een werkpaard en wat bijen. Aangevuld met inkomsten uit klussen op andermans land waarvoor vader Van IJzendoorn zich liet inhuren. Extra grond was zeer welkom maar uitbreidingsmogelijkheden voor ambitieuze boeren als Van IJzendoorn waren er vlakbij Tiel niet.

Met de bouw van de eerste naoorlogse woningen breidde de stad zich steeds verder uit, richting het lapje grond van de Van IJzendoorns. Het werd er te krap voor een voorspoedige boerentoeekomst.

Voor vader Van IJzendoorn was dit in 1953 reden een groots avontuur aan te gaan, zoals tussen 1946 en 1969 een half miljoen Nederlanders deden: emigreren. Flink aangemoedigd door de Nederlandse overheid. In 1950 meldde koningin Juliana in haar derde troonrede: 'De snelle bevolkingsgroei en de beperkte oppervlakte aan beschikbare grond vereisen een krachtdadige bevordering van de emigratie.' Voorlichting middels posters en filmpjes moest grote groepen Nederlandse overhalen de definitieve overtocht te wagen naar landen als de Verenigde Staten, Nieuw-Zeeland, Australië, Canada, Brazilië en Zuid-Afrika. In het filmpje 'Mijn neef in Canada' bijvoorbeeld trok een cameraploeg langs verschillende emigranten die over hun meer dan geslaagde integratie vertelden. Maar als de verwachtingsvolle Nederlandse emigranten de overtocht eenmaal hadden gemaakt, bleek de werkelijkheid vaak minder rooskleurig te zijn dan was voorgeschoteld.

Vader Van IJzendoorn had besloten met zijn echtgenote en inmiddels vier kleine kinderen, plus twee broers van zijn vrouw Riet, te verhuizen naar de provincie Alberta, in het westen van Canada. Daar kon hij bedrijfsleider worden van een boerenbedrijf van 3.000 hectare groot. De lange reis naar dat beloofde land startte begin mei 1953 met de bus